



1.

**TISZTA
SZAVAZÁS**

OKTATÓANYAG

**A többség dönt
– majdnem mindig**

www.tisztaszavazas.hu

A választási rendszer győztest erősítő hatásai és a választókerületi térkép

Amikor felmerül a kérdés, hogy mégis mi a baj a választási rendszerrel, a legtöbben azt szokták kiemelni, hogy „aránytalan”, ami alatt körülbelül azt lehet érteni, hogy a győztes párt sokkal nagyobb szeletet szakít ki a parlamenti patkóból, mint amekkora a listás szavazataránya alapján járna neki. Ez igaz, de él a fejekben egy komoly tévhit is ezzel kapcsolatban: az, hogy ennek csak a Fidesz lehet a haszonlévezője, pedig valójában a mindenkori legnagyobb pártot erősíti meg a bonyolult szerkezetű választási rendszer, legyen az bárki is.

Így erősíti a győztest a választási rendszer

A 199 mandátumból 106-ot egyéni kerületekben lehet elnyerni, márpedig itt a „győztes mindent visz” elve érvényesül. Egyetlen fordulóban választjuk meg az egyéni kerületi képviselőket, így akár 30-35%-os eredménnyel is meg lehet nyerni egy egyéni mandátumot, mint ahogy az többször meg is történt. De nem csak ez az aránytalanság oka.

Sokan azt gondolják, hogy a legfeljebb 93 listás mandátumot pont olyan arányban osztják ki, ahogy a listás szavazatok beérkeztek – de ez nem így van. Valójában a listás mandátumokat a listás szavazatok és az egyéni kerületi ágon keletkező rengeteg töredékszavazat összegének arányában osztják ki. Ez így bonyolultnak tűnik, de ha végigvezetjük egy példán, hamar érthetővé válik:

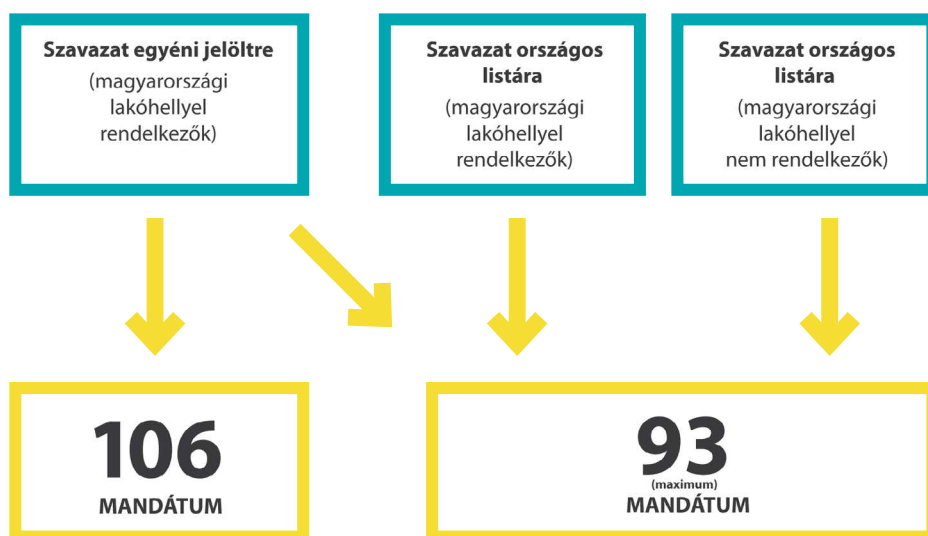
Tegyük fel, A párt jelöltje 20 ezer szavazattal nyerte meg az egyéni kerületi mandátumát. A második helyezett B párt jelöltje 15 ezer szavazatot gyűjtött, a C párté 10 ezret.

A párt jelöltje:	20 000	→	4999
B párt jelöltje:	15 000	→	15 000
C párt jelöltje:	10 000	→	10 000

A vesztesekre leadott összes szavazatot hozzáadják pártjuk listás szavazataihoz, így kompenzálják őket. A B párt listán gyűjtött szavazataihoz tehát 15 ezret adnak hozzá, ahogy C párt listás szavazataihoz 10 ezret.

Itt jön a csavar. A törvény ugyanis azt mondja, hogy A párt jelöltjének győzelméhez elegendő lett volna 15001 szavazatot gyűjteni – ezért a győztes párt listájához hozzácsapják a 20000 és a 15001 különbözetét, pontosan 4999 szavazatot. Ezt nevezte el a népnyelv „győzteskompenzációnak”.

Ezt a számítást mind a 106 kerületben elvégzik, így összesen több millió töredékszavazat kerül át az egyéni ágról a listásra. Minden pártnál tehát jelentős szavazattömeg gyűlik össze, aminek egy része a listás ágon keletkezik, másik része az egyéni ágról száll át (ez utóbbit jelzi az alábbi ábrán a ferde nyíl). Az így kialakult szavazattömeg arányában osztják ki a listás mandátumokat.

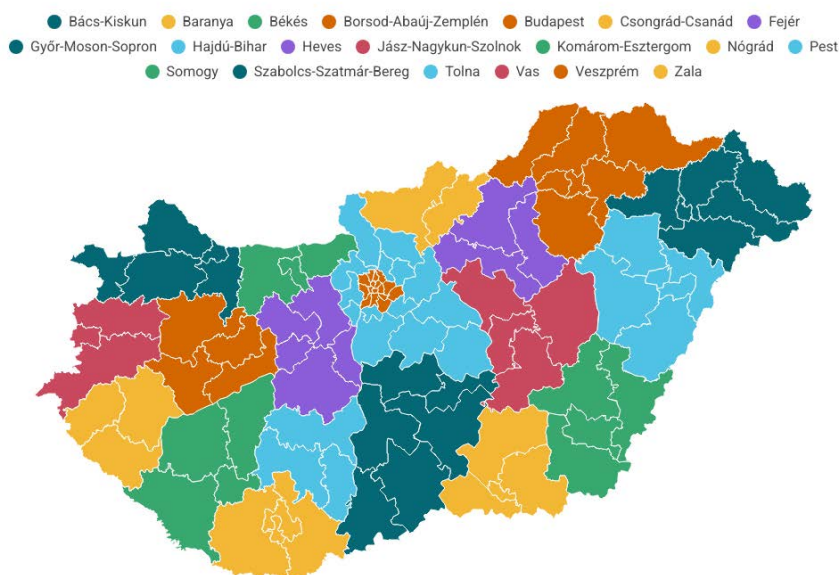


Felmerül a kérdés, mennyit számít a végelszámolásban, hogy ez a győzteskompenzációnak nevezett elem benne van a rendszerben. Az elmúlt három választáson ez vagy 5, vagy 6 plusz mandátumot hozott a Fidesznek. Egy 199 fős parlamentben ez óriási szám. Fontos viszont látni, hogy egy későbbi választáson ez más pártnak is kedvező lehet: ha más pártnak lesz több vagy nagyobb arányú egyéni győzelme, akkor őket fogja extra mandátumokhoz juttatni a győzteskompenzáció. Sőt, egy kiegyenlített helyzetben az is elképzelhető, hogy egyik politikai erő sem jut ezáltal extra mandátumhoz.

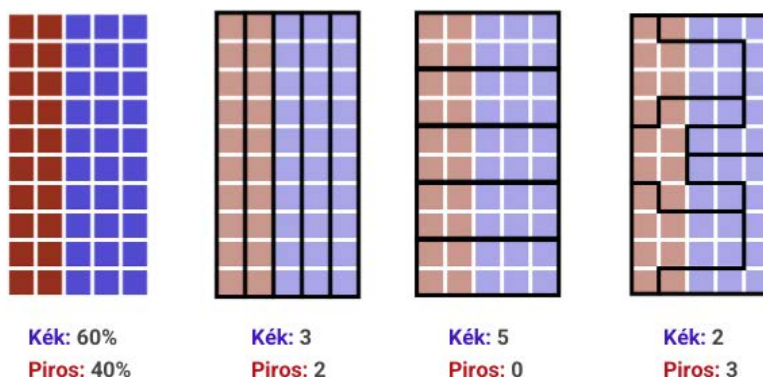
Így torzít a választókerületi térkép

Eddig arról volt szó, hogy a győztest erősítő hatások bármely pártnak kedveznek, ha képesek elég nagyra nőni. A választókerületi térképből viszont nem feltétlenül a legnagyobb párt profitál, hanem minden jel arra mutat, hogy a Fidesz úgy rajzolta meg a kerülethatárokat, hogy az számára legyen kedvező.

2011-ben fogadta el a parlament a választókerületi térképet, hogy aztán még 2024 őszén igazítsanak rajta. Nem lehet pontosan tudni, hogy a kormánypárt berkeiben kik és milyen szempontok szerint rajzolták, szakmai vagy politikai egyeztetés ugyanis egyáltalán nem volt róla – ez már önmagában felveti a manipuláció gyanúját. A ma hatályos választókerületi térkép így néz ki:



Első ránézésre semmi különös nem látszik rajta, de azért az igen, hogy meglehetősen girbegurbán kanyarognak bizonyos határvonalak. Abban, hogy megértsük, mi ennek a jelentősége, az alábbi illusztráció sokat segít:



Tegyük fel, 10 fős egyéni kerületeket kell kialakítanunk egy 50 fős országban, ahol 30-an a kék pártra szavaznának (60%), 20-an pedig a pirosra (40%). Az igazságérzetünk azt diktálja, hogy 5-ből 3 kerületben a kéknek illene nyerniük, 2-ben pedig a pirosnak. A második ábra pont egy ilyen kerületbeosztást mutat. De különösebb nehézség nélkül meg lehet húzni úgy is a határokat, hogy a kék mind az 5-öt megnyerjék – ezt látjuk a harmadik képen. Sőt, ennél is érdekesebb, hogy meg lehet fordítani a meccs végeredményét, úgy, hogy a pirosnak jut három mandátum, a kéknek pedig csak kettő. Ehhez már jóval furcsább határvonalakat kell húzni, de ahogy a negyedik ábrán látjuk, gond nélkül kihozhatjuk győztesnek a pirosakat, pedig a többség a kékeket támogatta.

A valóságban persze nem ennyire egyszerű a kerülethatárokkal manipulálni, már csak azért sem, mert idővel változhat, ki szavaz a kék, és ki a piros pártra. Rengeteg modellszámítás készült azonban az elmúlt 15 évben, amelyek alapján alapos a gyanú, hogy a Fidesz magának igyekezett kedvezni a határrajzolások során, úgy 2011-ben, mint 2024-ben. Közjogi értelemben azonban ez nem bizonyítható.

Felmerül a kérdés, hogy a győzteskompenzációhoz hasonlóan a kerületterkép hány mandátumot hozhatott a Fidesznek a korábbi választásokon. Erre nem lehet ugyanolyan pontos választ adni, de mivel az elmúlt három választáson a kormánypártnak óriási volt az előnye, a kerületterkép nem hozhatott sokat a konyhájára.

A kerületterkép hatása ugyanis csak **szorosabb eredménynél** mutatkozik meg. Elvileg elképzelhető, hogy egy 1-2, esetleg 3 százalékpontos ellenzéki előnyt a kerületterkép még vissza tud billenteni a Fidesz javára (ahogy a példánkban a hátrányban lévő pirosak is többséget tudtak szerezni egy bizonyos kerületterkép mellett). Ha viszont országosan ennél nagyobb különbséggel nyerne az ellenzék, azt már a kerületterkép sem tudja ellensúlyozni, akkor már nem sok jelentősége van annak, hol húzódnak a kerülethatárok.

A kerületterképpel való manipuláció tehát **döntő is lehet egy jövőbeli választáson**, a legtöbb alkalommal viszont nem sok jelentősége van.

Készült az Európai Unió társfinanszírozásában.





**TISZTA
SZAVAZÁS**

**A szavazatod
csak a tiéd.**



**A szavazásra
kényszerítés, zsarolás
vagy szavazatvásárlás
bűncselekmény!**

www.tisztaszavazas.hu